

tako pomembno vlogo. V začetku je na izdajatelje vplivala teorija socialnega darwinizma, kasneje so te knjige igrale neko vlogo v promociji apartheida, v glavnem pa so bile produkt »očetovskega« odnosa belih do črnih. Zanimivo je, da so ljudske pripovedke Južne Afrike in tudi Avstralije premagale in preživele vdor evropskih pravljicnih elementov. Danes so cenjene, ker južnoafriškimi otrokom ohranjajo prvotno kulturo, ki izginja v sodobni družbi.

Roger Clark kritično in ironično ocenjuje feministične študije mladinske literature. Sprašuje se, zakaj feministke tako rade v svojih raziskavah statistično preštevajo. Feministične raziskovalke deli v tri skupine: liberalne, radikalne in multikulturne. Kvantitativen pristop je značilnost liberalk in radikalk, medtem

ko sodobne multikulturne feministke v svojih raziskavah delujejo v smeri kvalitativnega pristopa, kar avtor članka vidi kot pozitiven premik. Članek izžareva dejstvo, da moški še vedno malce zviška ocenjujejo žensko raziskovalno delo in prizadevanja.

David Blamires razmišlja o delu Wilhelma Hauffa, ki je napisal tri zbirke pravljic, ki so v Nemčiji še vedno zelo brane. Ena njegovih zelo popularnih pravljic je *Pritlikavec Nos*, ki je tudi v Angliji od leta 1960 doživela tri prevode. Pripoveduje o dečku, ki je bil sedem let spremenjen v veverico, nato pa je pridobil človeško podobo, postal je palček z ogromnim nosom, končno pa le dosege normalne odrasle proporce. Zgodba vsebuje odtenke, ki omogočajo seksualno interpretacijo dela.

PRAVLJICE, KI NAM DAJO MISLITI

Med literarnimi vsebinami, ki otroke zanesljivo navežejo na knjige, je pravljica na prvem mestu, saj v labirintu življenja predstavlja izhod iz imaginacije v stvarnost. Tudi Feri Lainšček, pisatelj in pesnik, nam v uvodu desetih pravljic s skupnim naslovom *Misljice*, ki so izšle v zbirki *Cicibanija Založbe Franc-Franc* (nagrajene z nagrado Večernica in so že doživele ponatis), pove, da gre za navdihe, za katere se mora zahvaliti pripovedovalcem iz zgodnjega otroštva.

Spoznanja psihologije, da neovirana domišljija uravnoteži razvoj intelekta, niso nova, žal pa so kljub temu pogosto spregledana. Povezanost razvoja zavesti in intelekta, ki seveda nista sinonima, saj ima zavest mnogo širše implikacije, terja negovanje otrokovih naravnih potreb, da se mu svet univerzalnih vrednot prikaže postopno – skozi vsebine, v katerih sprva razume le črno-belo

(slabo – dobro), sčasoma, vzporedno z razvojem čustveno-socialnih dimenzij, pa jim vgrajuje tudi spekter situacij in ravnanj, ki zahtevajo občutljivejše etične presoje.

Prav pravljice imajo temeljno vlogo pri razvijanju sposobnosti za zaznavanje, doživljanje, razumevanje in vrednotenje sveta. Vzporedno spodbujajo k iedetskemu doživljanju, kar pušča globoke vrednostne sledi. Ustvarjalna vizualizacija namreč razširja vloge in stereotipe ter otrokom ponotranjeno odkriva, da so družbeni odnosi zelo zapleteni, nekakšna ogledala, ki jim pomagajo prepoznati naslednji čustveno-socialni (razvojni) korak. Besede in ideje, ki se jim ob poslušanju ali branju pravljic motajo po mislih, so zelo pomembne; kar si v umu govori, je temelj, na katerem gradi kasnejše doživljanje resničnosti. Vsak miselni komentar vpliva na občutke in

zaznave vsega, kar se otroku v življenju dogaja. Tudi preko teh vzvodov se razvija intuicija, vidik osebnega doživljanja, ki se v današnjem (sodobnem?) svetu vse bolj odriva ali pa celo zamenjuje s sentimentalnostjo.

Kljub fiktivnosti v smislu spoznavne razsežnosti pa zaradi nevsiljive, a sugestivno oblikovane vsebine *Mislice* omogočajo, da se otrok na neboleč način seznanja tudi s temno platjo stvarnosti. Med branjem ali poslušanjem ga bo vsebina namreč povsem prevzela in preoblikovala tok njegovih razmišljanj.

Čeprav gre, kot nam avtor v uvodu tudi sam pove, za prvine znanih shem, že po prvi pravljici ugotovimo, da beremo samosvoje snovne vsebine. V ospredju vseh je Ljubezen – tista prava, nezamenljiva, oplemenitena z izvorno energijo neba in zemlje, a danes že pozabljena ali pa obravnavana kot spektakularna kulisa življenja.

Preden sem se odločila pisati o *Mislicah*, smo z osmimi osnovnošolci (od prvega do šestega razreda) pravljice poslušali na zgoščenci. V petih zaporednih dneh se je zvrstilo devet vsebin, deseto pa sem jim dva dni kasneje prebrala iz knjige. Po poslušanju posamezne vsebine smo se pogovarjali, kaj je koga najbolj navdušilo in kaj se jim zdi posebno vredno zapomniti kot vzorec, ki bi ga želeli uporabiti v življenju. Zanimivo je, da vsi sodelujoči verjamejo v »veliko ljubezen« in so hkrati prepričani, da jo bodo nekoč, ko odrastejo, tudi doživeli. V *Mislicah* jo prepoznajo kot silo, ki kljub trpljenju vztraja in zaupa vase. Spodbudila jih je k preobražanju in preseganju ustaljenih socialnih izkušenj in jih navdihnila, da bi (če bi se izkazalo za potrebno) tudi sami iskali, čakali in vztrajali... Enajstletni deček je izrazil skrb, da morda ne bo znal presoditi, ali bo njegovo prvo »zaresno« dekle pravo ali ne. Čeprav so ga ostali potolažili s trditvijo, da mu bo to povedalo srce,

je bil v dvomu, ki ga je še isti večer razrešil v sklep, da se bo z dekletom poročil šele čez sedem let od dne, ko jo bo spoznal...

Občutja otrok, ki so *Mislice* doživeli, ne oskrnjajo vprašanja o njihovi resničnosti. Pragmatičnost šolskega razmišljanja je bila presežena in izražena v ekspresivne doživljajske izpovedi. Tematiko so celo povezovali z dogodki iz stvarnega sveta in se zlahka poglobili v duševno razpoloženje posameznih oseb. Sodelujoči otroci so od jutra do večera tarče hrupnega sveta, panorama njihovih čustev pa hrepeni po doživetjih, ki rahljajo storilno naravnano stvarnost, da jo omilijo s čarnostjo – brez časa in prostora. Vse manj je trenutkov, ki jih šolar lahko nameni izklopu zunanjih dražljajev, ko gre za stanje sprostitve, v katerem odpade ves nadzor. *Mislice* lahko učinkovito nadomestijo zanemaren odnos do tišine in miru ter otrokom očistijo duha, hkrati pa skozi arhetipe kolektivne zavesti spodbudijo njihovo osebno rast.

V pogovoru se je izkazalo, da so Lainščkove pravljice prava zakladnica tolažbe, zaupanja in spodbude, da svet ne glede na izstopajoče krivice, ki jih doživljajo narodi in posamezniki, uravnava zakon vzroka in posledic. Stvarno in imaginarno v njih je prepleteno na način, ki onemogoča, da bi fikcija delovala izpostavljeno in s tem zavračala verjetnost, da se je vse to Nekoč Nekje res zgodilo.

Dejanja nastopajočih subjektov, ki jih vodijo negativni vzgibi, so znotraj posamezne pravljice preko zapletov speljana v naravno kazen, za katero poskrbi življenje samo. Med preobrati, ko pozitivno začne pridobivati na veljavi ali moči, so posledice slabega opisane brez vložkov, ki bi bralca oziroma poslušalca usmerjali v občutenje aktivne ali pasivne privoščljivosti. Čeprav doživljajska kakovost vseh desetih vsebin

spodbuja razsežen spekter čustev, od temnih do svetlih, se ta na koncu uravnotežijo in povratno delujejo na sklepni obrazec otrokovih univerzalnih vrednot. Mislice nagovarjajo k spoznanju, da se slabosti presegajo z učenjem v različnih socialnih odnosih, če le sodelujemo s skrivnostjo življenja. Na videz izgubljen čas, izpolnjen s trpljenjem, za katerega se nazadnje izkaže, da ima vendarle svojo vrednost, pa spodbuja k strpnemu reševanju življenjskih problemov tudi v negotovih in skoraj brezupnih situacijah. Preizkušnje, v katere zaidejo pozitivni junaki, so priložnost za njihovo rast, otroke pa opremljajo za reševanje raznovrstnih situacij in navdihujejo za ustvarjanje miroljubne naravnosti, kar je pogoj za miroljubnost v družbi.

Otroci so prepoznali (kar je meni ušlo!), da so tudi negativni junaki prikazani v situacijah, ki jim omogočajo, da svoje napake vidijo v drugi luči. In res je: če bi zanje ne bilo zunanje kazni, bi se zlo boleče preselilo v njihovo notranjost in jih hromilo do konca dni ...

Pregledna in enostavna etična osnova *Mislic* je posredovana v jeziku, ki kaže spoštovanje naslovnika – doraščajočega otroka, prav tako pa njegov način dojemanja sveta, kar je v Lainščkovi mladinski literaturi tudi sicer opazno kot neločljiv del njegove razsežne odraslosti. Čeprav pravadno mitološko zavest, skrivnost otrokovega doživljanja sveta in navdihe književnikov povezuje nevidni micelij, le redko kdo verjame, še manj pa prepozna, da gre pravzaprav za isti izvor. Izguba povezave s svojim višjim jazom večino navdaja z nebogljenostjo, ki jo premagujemo tako, da se ves čas naprezamo in borimo za svojo uveljavitev in nadzor v zunanjem svetu. Izkustvo pravljic tudi odraslim lahko povrne duhovno moč in praznino, če jih le znamo brati. Morda nas bo odvrnilo od spletkarjenj in upornih priz-

devanj, ki nas usmerjajo v manipulacijo z ljudmi in s stvarmi. Doživetje je zelo osvobajajoče in globokega pomena na poti samozavedanja. Iz svojih izkušenj lahko povem, da so me prav pravljice razvijale v smislu prebujanja globlje zavesti in vzpostavljanja notranje discipline, ki je potrebna za branje zahtevnejše literature.

Zadnji dan našega pravljичnega druženja sem po branju *Mislic* otroke spodbudila tudi k razmišljanju o obsojanju. Bili so mnenja, da nenasilno, konstruktivno, ustvarjalno in odgovorno ravnanje, kamor spada tudi neobsojanje, dviga modrost duha. Na vprašanje, kaj je modrost duha, so mi odgovorili, da je to lepota srca in uma, ki jo ustvarita pozitivno mišljenje in vživljanje v druga bitja. Od veselja, da se lahko družim z generacijo, ki v pravljicah odkriva nove razsežnosti, in spoznava, da se mora najprej razviti srce, šele potem um, sem pozabila na čas. Klici staršev so me opozorili, da morajo otroci domov, jaz pa sem znova segla po *Mislicah* in se učila novih lekcij življenja.

Staršem in učiteljem, ki želijo otrokom nevsiljivo približati univerzalne vrednote in visoko estetiko jezika, ki dviga standard splošne kulture, *Mislice* toplo priporočam – v knjigi ali na zgoščenci. Slednja nas s prijaznim glasbenim ozadjem in prepričljivo pripovedjo pravljicarke Vesne brez sentimentalnih prevar spodbudi, da besede stečejo v nas. Pomislek, da nimamo časa ali da ne bomo znali dovolj lepo prebrati vsebin, ki si to resnično zaslužijo, je odveč. Tudi takrat, ko po hrupnem asfaltu hitimo skozi svoj prostor in čas, in mislimo, da sta nas že povsem posrkala vase, ju lahko prenesemo okrog, in ob *Mislicah* ponovno premislimo, da smo njuni gospodarji v resnici le mi sami.

Zvezdana Majhen